

Barbara Maria Gawęcka

Kaplica św. Franciszka w kościele parafialnym pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Cerekwi (Polska)

Cerekiew to wieś położona w gminie Zakrzew, powiecie radomskim, województwie mazowieckim. Jest jedną z najstarszych miejscowości podradomskich (znajduje się w województwie mazowieckim w Polsce). Miejscowość otrzymała od króla Bolesława Wstydlivego średnie prawa miejskie, zaś od Władysława Łokietka lokowanie na prawie magdeburskim [1, s. 29].

Pierwotny kościół w Cerekwi [1, s. 29–31; 2, s. 5–6; 3, s. 36–37; 4, s. 28–37; 5, s. 360–361; 6, s. 63; 7, s. 139] był drewniany. W 1529 r. Mikołaj Dzik herbu Doliwa, dziedzic Cerekwi ufundował nową murowaną świątynię. Plebanem był wówczas ks. Feliks Dzik. W pierwszą niedzielę postu w 1627 r. kościół, pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Wniebowzięcia, św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Jana Ewangelisty, został konsekrowany przez bp Macieja Łubieńskiego. 7 lipca 1634 r. na prośbę ks. Jana Lewińskiego (ówczesnego proboszcza Cerekwi) bp Tomasz Oborski, sufragan krakowski, konsekrował trzy ołtarze i opatrzył je relikwiami [1, s. 30]. Dalsze losy świątyni w jednym zdaniu opisał ks. Jan Wiśniewski: “Na początku XVIII w. przechodzili przez Cerekiew Szwedzi, Sasi, Moskwa, niszcząc, rabując i grabiąc. Kościół [...] stał się pastwą grabieżców” [1, s. 31].

Na początku XIX w. kościół był odświeżany i odnawiany. Ze spisu stanu budowli oraz budynków plebanii, który został sporządzony przez ks. Józefa Nowowiejskiego dla ks. Stanisława Kostki Korffy, dowiadujemy się, że w latach 1816–1817 odświeżano kościół wewnątrz [8, k. 40]. W Inwentarzu sporządzonym 24 października 1821 r. [9, k. 85] świątynia widnieje już pod skróconym wezwaniem – św. Stanisława Biskupa. Z opisu dowiadujemy się, iż kościół był murowany, pokryty gontami, z kopułą znajdującą się na środku, na której była sygnaturka zwieńczona żelaznym krzyżem [9, k. 85].

[Kościół] “wymurowany gontami pokryty z kopułą w środku dachu, na który sygnaturka i krzyż żelazny – drugi krzyż żelazny w szczycie rogu dachu – do kościoła wchodząc z cmentarza drzwi wielkie pojedyncze na zawiasach zasuwane drewniane, zasuwane – które z kościoła zastania przepierzenie z tarcic stolarskiej roboty, a w nim drzwi wchodne podwójne i boczne pojedyncze na zawiasach z zasuwką [...]” [9, k. 85].

We wnętrzu świątyni, na ołtarzu głównym stało drewniane tabernakulum polichromowane i złocone. Na retabulum umieszczony był obraz ukazujący *Ukrzyżowanie*, zaś na ścianie znajdowała się dekoracja malarska. Na ołtarzu bocznym, w środkowej części retabulum wisiał obraz przedstawiający Matkę Boską, flankowany

rzeźbami aniołów, powyżej zaś obraz ukazujący św. Erazma. Na drugim ołtarzu bocznym umieszczone było przedstawienie św. Stanisława oraz obraz ukazujący św. Alojzego. W świątyni, na drewnianym chórze, ustawiony był pozytyw (małe organy):

[W ołtarzu głównym znajdował się obraz] “Ukrzyżowanego Pana Jezusa, między dekoracya ołtarza na murze odmalowanego – mensa z 2ma Gradusami murowana, Tabernaculum dawne, w rzeźbie snycerskiej, malowane – złotem malarskich ozdobione” [9, k. 85]. [W pierwszym ołtarzu bocznym znajdował się obraz] “Matki Boskiej między dwiema Filarami, obok których dwie figur Aniołów snycerskiej roboty mensa murowana przy niej dwa gradusy z tarcic nowe gładkie – w górze Ołtarza obraz So Erazma” [9, k. 85v.]. [W drugim ołtarzu bocznym wisiał] “obraz Świętego Stanisława przy którym mensa dawna i gradus jeden dawny z tarcic, stolarskiej roboty, w Górze obraz SoAloizego” [9, k. 85v.]. [Chór był] “Drewniany stolarską robotą na którym Pozytyw stojąca, z głosami dziesięciu piszczałkami cynowymi” [9, k. 85v.].

Podobny opis kościoła i jego wyposażenia znajduje się w Inwentarzu sporządzonym na przełomie czerwca i lipca 1855 r. [10, k. 47–68]. W powyższych dokumentach znajdują się także opisy poszczególnych elementów wystroju i obiektów będących w posiadaniu kościoła i parafii.

W kolejnych latach świątynia ulegała zniszczeniu. Już ks. Józef Piątkowski przed 1911 r. zamierzał postawić nowy kościół według planów budowniczego Józefa Piusa Dziekońskiego [1, s. 39] – architekta, który wcześniej zaprojektował dzisiejszą katedrę radomską. Z Inwentarza, sporządzonego w 1912 r. wiemy, iż zniszczony kościół mógł pomieścić zaledwie 700 osób, a w owym czasie parafia liczyła 6362 ludzi [11, k. 217]. Z listu Prezesa Komitetu Budowy do Konsystorza Generalnego z dnia 20 grudnia 1913 r., dowiadujemy się, że stary kościół był bardzo w złym stanie. Musiano nawet wykonać wewnątrz rusztowania dla podparcia sufitu. Ściany ustawione z kamienia polnego były bardzo słabe, więc nie było nawet mowy o tym, by powiększyć budynek. Na zebraniu parafianie jednogłośnie uchwalili, by stary kościół rozebrać, a na jego miejscu postawić nowy, mieszczący dwa tysiące osób [12, k. 206 v.].

“[...] stary kościół jest w takim stanie, że grozi bezpieczeństwu i tymczasowo trzeba było zrobić wewnątrz rusztowania dla podparcia belek, by się mogły odbywać nabożeństwa, gdyż belki są zgniłe, ściany też są porysowane, gdyż postawione z kamienia polnego, nie strzelanego, lecz okrągłego są bardzo słabe, więc mowy być nie może o tem, by kościół dzisiejszy można było utrzymać i powiększyć. To też zebranie parafialne na uchwale jednogłośnie postanowiło, stary kościół rozebrać, a na miejscu starego postawić nowy na 2.000 osób, w myśl tej uchwały i upoważniony przez komitet budowy zamówiłem plany na warunkach dogodnych dla parafii” [12, k. 206 v.].

Dowiadujemy się także, że pierwotny projekt kościoła, wykonany przez Józefa Dziekońskiego, został przez parafian odrzucony. Budynek miał być wykonany w stylu neogotyckim, parafianie uznali projekt za zbyt kosztowny.

“[...] projekt rozszerzenia kościoła sporządzony kiedyś przez budowniczego Dziekońskiego został przez zebranie parafialne odrzucony ze względu na styl gotycki o wiele kosztowniejszy, wymagałby więc uchwalenia znacznie większej sumy na budowę, a z powodu złego stanu starego kościoła też częściowo nie wykonalny” [12, k. 207].

Plany nowego kościoła w Cerekwi sporządził Stefan Szyller. W 1927 r. Kuria Diecezjalna Sandomierska zaaprobowwała jego projekty [13, k. 251; 4, s. 28–37; 6, s. 63; 7, s. 139, il. 200]. Budowę nowej świątyni rozpoczęto 4 sierpnia 1928 r. Głównym animatorem przedsięwzięcia był proboszcz ks. Adam Popkiewicz [14, k. 261–261 v.]. Budowa trwała trzy lata.

W latach trzydziestych XX w. całe prezbiterium kościoła pokryte zostało malaturą, której malowidła wykonał Jerzy Baranowski. Polichromia zachowała się do dzisiaj. Na ścianie wschodniej, powyżej ołtarza głównego, przedstawiono wielopostaciową scenę ukazującą rzucanie klątwy przez św. Stanisława na Bolesława Śmiałego. Postacie przedstawiono na tle ażurowej ścianki, przed którą ustawione są dwie wysokie kolumny. Na kolumnach wsparta jest gięta belka, która podtrzymuje krucyfiks oraz dwa kwiatony.

Boczne skośne ściany prezbiterium są podobnie pomalowane. Dookoła okien występują dwa rodzaje ornamentu. Wąski, mocno stylizowany ornament roślinny na ugrowym tle. W zamknięciu prezbiterium, powyżej stalli, wykonano trójosiowe stylizowane malowidła, ukazujące, pelikana karmiącego młode (ściana południowa) i krwawiącego baranka z chorągwią (ściana północna). Sceny te flankowane są srebrnymi krzyżami na tle niebieskiego rombu oraz częściowo złożonym, mocno stylizowanym, ornamentem roślinnym.

Na ścianie północnej i południowej prezbiterium, powyżej stalli i pasa stylizowanego ornamentu, częściowo złożonego, ukazano grono świętych i osób zasłużonych dla Polski (królów, wodzów, polityków, księży, biskupów, żołnierzy, pisarzy, malarzy, itd.).

Na ścianie północnej, ukazano stojących ludzi na tle pomieszczenia, z tyłu którego widoczny jest rząd kolumn, zza których od strony zachodniej widać Chrystusa, na tle promienistego krzyża. Osoby przedstawione stoją w dwu grupach, zwrócone są w stronę Chrystusa. Wśród nich są: św. Benedykt, św. Andrzej Żurawek, św. Jan Kanty, św. Wojciech, św. Bogumił, św. Jakub Strzeмиę, św. Kazimierz Królewicz, Wanda Morsztynówna, bł. Jolanta, Wanda Malczewska, Maria Ledóchowska, św. Kinga, św. Władysław z Gielniowa, św. Sadoch, św. Wincenty Kadłubek, bł. Czesław, bł. Jan Prandota, pięciu św. Polaków Męczenników, św. Jacek, św. Andrzej Bobola, św. Stanisław Kostka, św. Jadwiga, św. Szymon z Lipnicy, św. Jan z Dukli, bł. Bronisława, bł. Salomea, o. Karol Ontoniewicz, bł. Stanisław Papczyński, św. Józef Kuncewicz, św. Jan Sankander, Męczennicy z Podlasia, bp. Łoziński, ks. Kazimierz Wyszyński, o. Rafał Chyliński, bł. Albert, ks. Bronisław Markiewicz, o. Rafał Kalinowski, abp Jan Cieplak, ks. Konstanty Budkiewicz, Maria Siedliska, o. Beyżym, prob. Wojciech Blaszyński. Przed nimi ukazano niską, złożoną, ażurową balustradę, na której

umieszczono, na tabliczce, napis: POLSKĘ MATKĄ ŚWIĘTYCH ZWIJ / BO TO ŚWIĘTYCH KRAJ / BOGA KOCHAJ PRAWDZIWIE SŁUŻ / NIEBO ŚWIĘTYCH DAJ. Tablica z nazwiskami osób przedstawionych namalowana jest po stronie wewnętrznej północnej ściany tęczowej.

Na ścianie południowej, podobnie jak na ścianie północnej, ukazano ludzi stojących na tle pomieszczenia, z tyłu którego widoczny jest rząd kolumn, zza których od strony zachodniej namalowano klasztor na Jasnej Górze. Osoby przedstawione stoją w dwu grupach, zwrócone są w stronę sanktuarium. Wśród nich są: bł. Lambert, Dąbrówka, Mieszko I, Bolesław Chrobry, Stefan Batory, Stanisław Żółkiewski, Jan III Sobieski, Jan Kazimierz, Maria Ludwika, Władysław Jagiellończyk, św. Jadwiga, Kazimierz Wielki, Władysław Warneńczyk, ks. Piotr Skarga, Jan Zamoyski, o. August Kordecki, Mikołaj Kopernik, Jan Długosz, kard. Hozjusz, kard. Zbigniew Oleśnicki, ks. Stanisław Konarski, ks. Marek, Bartosz Głowacki, Kazimierz Puławski, Tadeusz Kościuszko, Czwartak z roku 1831, Stanisław Małachowski, Żołnierz Polski z roku 1920, Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski, Romuald Traugut, Jan Matejko, Adam Mickiewicz, Henryk Sienkiewicz. Przed szeregiem osób ukazana jest (tak jak na ścianie północnej) niska złocona, ażurowa balustrada, na której umieszczono, na tabliczce, napis: UKAŻ GDY LUD TWÓJ / ZASŁUŻY NA KARĘ / LECZ NAM POZOSTAW / OJCÓW NASZYCH WIARĘ. Tablica z nazwiskami osób przedstawionych na ścianie, namalowana jest po wewnętrznej stronie południowej ściany tęczowej.

Sklepienie prezbiterium jest błękitne, a na nim pomalowane są złocone gwiazdy. Spływy sklepienne ozdobione są wielokolorowym ornamentem roślinnym, częściowo złoconym. Na szerszych, trójkątnych spływach, na tle ornamentu roślinnego, w błękitnych rombikach znajdują się monogramy IHS, MARIA, przedstawienie menory i płonącej lampki.

Podczas wykonywania prac przy polichromii w prezbiterium i w kaplicy św. Franciszka nastąpiły zmiany w pierwotnych szkicach, dlatego też – jak dowiadujemy się z archiwaliów – szkice te, jako niezgodne z polichromią zostały zniszczone [15, k. 281].

Wzmianka na temat malowideł w prezbiterium znajduje się w Inwentarium Fundi Instructi Parachiae S. Eps. Stanisłai Cerekiew, sporządzonym 17 stycznia 1957 r. [16, k. 319]. W Inwentarzu ks. Jan Dumania, proboszcz kościoła w Cerekwi w latach pięćdziesiątych XX w., opisuje m. in. malowidło ścienne nad ołtarzem, namalowane przez Jerzego Baranowskiego [16, k. 319].

Do nowo powstałego kościoła wykonano także witraże. 20 października 1935 r. w kościele odbyła się uroczystość ich poświęcenia. Koszty wykonania witraży (10.000 zł) poniosło 23 gospodarzy z parafii Cerekiew [17, k. 273–273 v.]. Projekty witraży, w naturalnej wielkości okien, wykonane kredkami, sporządził zakład witrażownictwa R. Ryniewicz z Krakowa [15, k. 281].

W czasie II wojny światowej, dnia 17 stycznia 1945 r. ostrzał artyleryjski zniszczył wieżę i nawę boczną. Po wojnie kościół został odnowiony i w 1962 r. konsekrował go bp Piotr Gołębiowski [5, s. 360].

W 1946 r. parafianin Józef Wawrzyński w swoim testamencie zapisał 5 morg ziemi, ze sprzedaży których miał być postawiony w kościele ołtarz Matki Boskiej [18, k. 288]. Retabulum musiało powstać po 1957 r., a przed 1968 r., gdyż, jak dowiadujemy się z Inwentarza, powstałego w z 1957 r., jeszcze do tej pory nie było wykonane [16, k. 306]. Natomiast w protokole wizytacji bpa Piotra Gołębiowskiego w Cerekwi w dniach 7–8 maja 1968 r. znajduje się wzmianka, że ołtarz już przed wizytą stał w kościele [19, k. 379]. Jak czytamy w Inwentarzu, sporządzonym przez ks. Jana Dumanie 17 stycznia 1957 r. [16, k. 306], w świątyni w tym czasie brakowało jeszcze dwóch ołtarzy, chrzcielnicy, ambony i części posadzki [16, k. 306].

“[W kościele] brakuje w bocznej nawie południowej dwóch ołtarzy, chrzcielnicy, w środkowej nawie ambony, a w całym kościele prócz prezbiterium i kaplicy franciszkańskiej posadzki. Kościół dotąd nie konsekrowany. W 1954 r. [...] został ogrodzony murem z kamienia i betonu” [16, k. 306].

W 1960 r. postanowiono wykonać nową ambonę. Jej wstępny projekt sporządził inż. arch. Józef Jamroz z Krakowa [20, k. 358]. Kuria zatwierdziła projekt w styczniu 1960 r. [21, k. 358 v.]. W marcu tegoż roku, zmieniono nieco koncepcję, uznano bowiem, iż wejście na ambonę powinno być od strony zakrystii [22, k. 359]. Zmieniony projekt także został zatwierdzony [23, k. 360; 24, k. 360 v.].

Po śmierci ks. Adama Popkiewicza – przez 36 lat gorliwego duszpasterza i budowniczego kościoła i nowej plebanii w Cerekwi – w 1968 r. na prośbę parafian postanowiono wystawić zmarłemu proboszczowi epitafium [25, k. 370; 26, k. 372, 373].

Kaplica św. Franciszka, znajduje się po południowej stronie prezbiterium. Do kaplicy prowadzą drzwi z ozdobnym obramieniem wykonanym z piaskowca, pomalowanego na kolor ciemnobrązowy. Kamienny portal (o wymiarach: portal 288×212 cm, otwór drzwiowy 210×130 cm) na planie prostokąta, z wpisanym, rozgłifionym i uskokowym prostokątem, zamkniętym jest od góry łukiem dwuramiennym, z ramionami zamkniętymi prosto. W załamaniu nad ramionami wyryty jest mocno stylizowany ornament, w kształcie uproszczonej esownicy. Obramienie po bokach zamknięte jest pilastrami, nieznacznie występującymi przed lico. Na trzonach pilastrów znajdują się płyciny z wpisanymi cekinami oraz stylizowanymi, w dwóch miejscach upiętymi, chustami. W głowicach pilastrów wykonano esownice, w górnej części z ornamentem roślinnym. Uproszczone esownice znajdują się także na wysokości głowic po zewnętrznych stronach portalu. Pilastry wspierają belkowanie zamknięte uskokowym gzymsem. Nad portalem umieszczona jest tablica z herbem Leliwa. Portal prowadzący do kaplicy św. Franciszka jest niemal identyczny z tym ustawionym po drugiej stronie prezbiterium, prowadzącym do zakrystii, różni się zaledwie tym, że portal do zakrystii jest od niego 2 centymetry niższy i 5 cm szerszy.

Kaplica św. Franciszka jest dwuprzęsłowa, ze sklepieniem krzyżowym. Całe pomieszczenie, powyżej stalli, jest pokryte malaturą. Polichromia, powstała w 1936 r., wykonana została przez Jerzego Baranowskiego. Na sklepieniu, na błękitnym tle, wymalowano złote gwiazdy. Szwy sklepienne zaakcentowane są uproszczonym

Il. 1. Malowidła ścienne w kaplicy św. Franciszka (ściana północna) w kościele pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Cerekwi, fot. P. Gawęcki, 2018 r.

ornamentem roślinnym. Otwór na sklepieniu, z którego wychodzi żyrandol, oraz miejsca spływów sklepienia są również dodatkowo ozdobione. W owym ornamentcie występuje charakterystyczny motyw trzech stylizowanych kwiatów, wychodzących z geometrycznego ornamentu, przypominającego kształtem wimpergę. Na wszystkich ścianach, nad stallami, znajduje się częściowo złożony, stylizowany ornament geometryczny. Na ścianie południowej, dookoła ołtarza św. Franciszka, ale także na ścianie wschodniej, po obu stronach otworów okiennych, jest namalowany ornament z kwiatów i liściastych łodyg, częściowo złożonych, wykonanych na tle ugrowo-żółto-zielonej ściany. Na ścianach namalowano, w kadrze półkolistym, trzy przedstawienia malarskie, ukazujące sceny z życia św. Franciszka. Na ścianie północnej ukazano wielopostaciową scenę przedstawiającą św. Franciszka podczas głoszenia kazania (*il. 1*). W tle ukazano widok miasta. Dookoła Świętego namalowano rzeszę słuchających go ludzi. Z boku obrazu widoczna jest data powstania i podpis wykonawcy polichromii:

B 24. IX
 1936

Il. 2. Malowidła ściennie w kaplicy św. Franciszka (ściana wschodnia) w kościele pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Cerekwi, fot. P. Gawęcki, 2018 r.

Na ścianie zachodniej, ukazano scenę błogosławieństwa św. Klary przez św. Franciszka (*il. 2*). W tle widać pejzaż i widok na kościół św. Damiana. W scenie błogosławieństwa ukazani zostali także czterej zakonnicy.

Na kolejnym przedstawieniu malarskim, na ścianie wschodniej, namalowana jest scena śmierci św. Franciszka (*il. 3*). Zakonnik leży na ziemi, podtrzymywany od tyłu przez dwa anioły. Na jego głowę sływa snop światła. Po jego prawej stronie znajduje się otwarta książka z napisem “pokój i dobro”. Przy nim klęczy współbrat oraz kobieta trzymająca płonąca świecę. W pomieszczeniu ukazano także czterech lamentujących współbraci.

Projekty pierwotnej malatury nie zachowały się. O czym dowiadujemy się z pisma Proboszcza kościoła w Cerekwi do Kurii diecezjalnej w Sandomierzu z 11 września 1940 r. [23, k. 281].

W kaplicy św. Franciszka ustawione są neobarokowe stalle, wykonane z lakierowanego drewna dębowego (wysokość 177 cm). Na ścianie wschodniej i zachodniej znajduje się po osiem siedzisk (w tym po jednym konfesjonale), na ścianie południowej cztery siedziska, na ścianie północnej cztery siedziska – węższe, bez podziałów. Stalle wykonano zapewne w pierwszej połowie XX w., przed 1957 r.

Il. 3. Malowidła ściennie w kaplicy św. Franciszka (ściana zachodnia) w kościele pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Cerekwi, fot. P. Gawęcki, 2018 r.

Stalle, o konstrukcji ramowo-płycinowej, stoją na drewnianym podeście. Elementy podtrzymujące siedziska są esowato wygięte i profilowane. Zaplecki podzielone są listwami, ozdobionymi, w dolnej części esownicami wklęsłą i wypukłą. Esownica wypukła ozdobiona jest liśćmi akantu. Na listwie powyżej znajduje się ornament cekinowy. Centralną część zaplecek stanowi prostokątna płytina, zamknięta cienką ramą, a w niej wpisany podłużny prostokąt z półokrągłe wyciętymi rogami. Na szczycie stali – na osi – wykonano ornament roślinny z liści akantu oraz wazoniki, ponad listwami dzielącymi siedziska (ustawione są naprzemiennie smukłe wazoniki oraz wazoniki z dwoma uszami).

Na ścianie wschodniej i zachodniej znajdują się dwa konfesjonały. Ich siedziska są nieco szersze, po obu stronach zamknięte płytą z kratownicami. Nad siedziskiem konfesjonału, na niskim postumencie, zamkniętym gzymsem, wykonano ornament z esownic i liści akantu, a nad nim umocowano skrzydlatą główkę anielską. Po bokach wazoniki z różami i liśćmi. Siedziska po obu stronach konfesjonałów są ruchome, w czasie spowiedzi można je podnieść. Pod nimi znajdują się niskie klęczniki. Na ścianie północnej, w części zachodniej, są dwa siedziska nieco węższe. Na ścianie południowej cztery siedziska węższe i bez listew podziałowych.

Okna w kaplicy zdobią witraże.

Na ścianie południowej kaplicy ustawiony jest neobarokowy ołtarz św. Franciszka (*il. 4*), powstały w pierwszej połowie XX w. Wykonany jest z drewna polichromowanego,

Il. 4. Ołtarz św. Franciszka z kaplicy pod tym samym wezwaniem z kościoła parafialnego w Cerekwi, fot. P. Gawęcki, 2018 r.

częściowo złoczonego i srebrzonego. Ołtarz jest przyścienny, ustawiony na dwu stopniach. Jego podstawa jest w kształcie skrzyni. Antepedium, w centralnej części, zdobione jest monogramem SF w wici roślinnej, flankowanym dwoma ornamentami floralnymi z elementami *Arma Christi*. Antepedium podzielone jest na trzy osie ryzalitowo wysuniętymi esownicami. Dwie wewnętrzne, w górnej części kanelurowane, pośrodku z ornamentem z kampanuli, w dolnej części esownice wzbogacone są liśćmi akantu. Dwie zewnętrzne, nieco szersze, esownice w partii brzuśca i na licach ozdobione są liśćmi akantu. Mensa ołtarza jest drewniana z grobem kamiennym. Na mensie jest niski postument, na którym stoi tabernakulum i dwa świeczniki. Powyżej mensy ustawiona jest uskokowa predella, w partii wąskich listew – złożona. Na predelli, na osi krzyż z wiszącym nań, na jednej ręce, Chrystusem, obejmującym św. Franciszka. Krzyż i Franciszek stoją na błękitnej kuli, podtrzymywanej przez dwa anioły, klęczące na esownicach. Postacie ukazane są na tle repusowanej blachy z widokiem na miasto. Blacha oprawiona jest w ozdobną złożoną ramę, od góry zamkniętą półokrągłą, z dwoma uskokami, ornamentowaną astragalem. Wokół ramy znajduje się gloria promienista. Na szczycie stoi srebrzony, pełnoplastyczny pelikan.

Kościół w Cerekwi, oraz znajdująca się weń kaplica św. Franciszka stanowi bardzo ciekawy obiekt dociekań naukowych, bacząc na fakt, iż nie został do końca przebadany. W literaturze przedmiotu zaciekawienie tą świątynią spowodowane było głównie przez to, iż została zaprojektowana przez Stefana Szyllera – znanego i poważanego architekta.

Natomiast jej wyposażenie i malatura stanowią zagadkę. W kaplicy św. Franciszka ustawione są neobarokowe stalle i ołtarz. Wszystkie ściany tego pomieszczenia zdobi malatura, wykonana przez Jerzego Baranowskiego, powstała w 1936 r. Na uwagę szczególnie zasługują trzy malowidła wykonane na ścianach kaplicy, ukazujące sceny z życia św. Franciszka. Cała kaplica stanowi bardzo ciekawe połączenie neobarokowego wyposażenia z wykonaną w latach trzydziestych XX w. polichromią.

1. Wiśniewski J. Dekanat radomski. Radom, 1911. 416 s.
2. Piwowarczyk M. Historia Cerekwi // *Wieści. Kwartalnik Ziemi Zakrzewskiej*. 2006. Nr. 13. S. 5–6.
3. Ślady przeszłości na Zakrzewskiej Ziemi / autorzy tekstu i zdjęć: M. Rdzanek, K. Smolińska, E. Woźniak, M. Zamkowska oraz uczniowie Publicznego Gimnazjum w Zakrzewie. Zakrzew, 2004. 99 s.
4. Gmina Zakrzew wczoraj i dziś / tekst K. Smolińska, M. Piwowarczyk, L. Zugaj; red. prowadzący K. Smolińska. Zakrzew, 2009. 108 s.
5. Rocznik diecezji radomskiej / pod red. ks. M. Fituch, ks. P. Stefański, ks. A. Warso; oprac. tekstów historycznych parafii ks. A. Hejda, Radom, 2007.
6. Omilanowska M. Stefan Szyller 1857–1933. Warszawski architekt doby historyzmu. Warszawa, 1995. T. 1. 240 s.
7. Omilanowska M. Stefan Szyller 1857–1933. Warszawski architekt doby historyzmu. Warszawa, 1995. T. 2. 226 s.
8. Województwo Sandomierskie Dekanat Radomski. Opisanie stanu Budowli Kościoła Parafialnego Cerekiew oraz pobudynków Plebańskich wypracowane przez X Józefa Nowowieyskiego Dziekana Radomskiego // *Archiwum Diecezjalne (dalej – AD) w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1801–1823-I*, k. 37–44.
9. Inwentarz Kościoła Parafialnego w wsi Cerekwi Obwodzie i Dekanacie Radomskim Województwie Sandomierskim d. 24 Października 1821° roku Sporządzony // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1801–1823-I*, k. 84–95.
10. Inwentarz Kościoła Parafialnego w Cerekwi z 29 czerwca/ 1 lipca 1855 r. // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II*, k. 47–68.
11. Inwentarz Cerekiew Titulus Ecclesiae sporządzony 9 maja 1912 r. przez ks. Piotra Górskiego // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II*, k. 217–218 v.
12. List Prezesa Komitetu Budowy do Konsystorza Generalnego z dnia 20 grudnia 1913 r. // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II*, k. 206–207.
13. Pismo Kurii Diecezjalnej Sandomierskiej do Urzędu Wojewódzkiego Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych w Kielcach z dnia 21 września 1927 r. // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II*, k. 251.
14. Pismo ks. Adama Popkiewicza do Kurii Diecezjalnej Sandomierskiej z dnia 3 czerwca 1929 r. // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II*, k. 261–261v.
15. Pismo Proboszcza ks. kościoła w Cerekwi do Kurii diecezjalnej w Sandomierzu z 11 września 1940 r. // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II*, k. 281.
16. Inventarium Fundi Instructi Parochiae S. Eps. Stanisłai Cerekiew, Inwentarz sporządzony przez ks. Jana Dumanię 17 stycznia 1957 r. // *AD w Sandomierzu. Akta parafii Cerekiew II – 1849–1983*, k. 306–330.
17. Pismo ks. Adama Popkiewicza do Administratora Kurii z 1935 r. // *AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II*, k. 273–273 v.

18. Pismo ks. Adama Popkiewicza do Kurii Diecezjalnej Sandomierskiej z 4 stycznia 1948 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 288.
19. Protokół wizytacji bpa Piotra Gołębiowskiego w Cerekwi w dniach 7–8 maja 1968 r., sporządzony 8 maja 1968 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 379–380.
20. Pismo ks. Józefa Kurasia do Kurii diecezjalnej w Sandomierzu z 20 stycznia 1960 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 358.
21. Pismo Kurii Diecezjalnej Sandomierskiej do Proboszcza parafii w Cerekwi ks. Józefa Kurasia ze stycznia 1960 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 358v.
22. Pismo ks. Józefa Kurasia do Kurii diecezjalnej w Sandomierzu z 16 marca 1960 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 359.
23. Pismo Kurii Diecezjalnej Sandomierskiej do Proboszcza parafii w Cerekwi ks. Józefa Kurasia z marca 1960 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 360.
24. Pismo Diecezjalnej Komisji Budowlanej w Sandomierzu do Kurii Diecezjalnej w Sandomierzu // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 360v.
25. Prośba ks. Józefa Kurasia do Kurii Diecezjalnej w Sandomierzu dotycząca możliwości wystawienia epitafium ks. Adama Popkiewicza, z dnia 24 lutego 1968 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 370.
26. Projekt epitafium ks. Adama Popkiewicza, przesłany przez Parafian do Kurii Diecezjalnej dnia 1 marca 1968 r. // AD w Sandomierzu. Akta Parafii Cerekiew 1849–1983-II, k. 372–373.

Володимир Александрович

Ранній епізод портретної іконографії Львівського єпископа Петра (Білянського)

Після того, як у 1960-х рр. сотні портретів збірки Львівського історичного музею передано до Львівської картинної галереї (тепер Львівська національна галерея мистецтв імені Б. Г. Возницького, далі – ЛНГМ), у фондах музею залишилося ще декілька сотень, здебільшого, невідомих портретів XVII–XIX ст. вітчизняних та поодиноких європейських шкіл. Окремі з них здатні викликати не тільки іконографічний інтерес, заслуговують уваги й при належних фаховій реставрації та дослідженні можуть зайняти помітні позиції в мистецькій культурі свого часу. Яскравим підтвердження цього висновку покликане, зокрема, послужити пропонуване новіше, ніби, скромне відкриття у портретному фонді збірки – невеликий портрет сидячого біля столу в просторому, скромно зазначеному інтер'єрі єпископа. Постаць вміщено на тлі темно-зеленої завіси, розкладеної чималою, мало розробленою плямою від глибини над головою і біля правого краю композиції. У музейній документації його подано як “Портрет духовної особи” (інв. № Ж-422, датовано XIX ст.) й так відзначено у виданому скромному переліку колекції малярства музею [1, с. 48] – одинокій досі цілком побіжній друкованій згадці про цю своєрідну позицію збірки. Він ніколи не викликав зацікавлення, хоча